

ZDZISLAW AUGUSTYNEK, Varšava

О ОНТОЛОГИЈИ

Онтологија (метафизика) је, без сумње, важна компонента философије. С обзиром да је философија основа Weltanschauung-a и онтологија је, по мени, њен део, и то њен суштински део.

У овом предавању бих желео да, са свог становишта, укратко изложим основне проблеме онтологије, метод истраживања ове философске дисциплине и неке консеквенције овог метода за природу онтологије. Касније ћемо видети да је овај метод метод материјалистичке онтологије.

Није лако формулисати целокупну листу онтолошких проблема, а још је теже поређати их по њиховом значају. Овде се ограничавам на набрајање, по мом мишљењу, основних онтолошких проблема.

Постоје две групе проблема. Прва група обухвата проблеме који се односе на природу, тј. универзум. Овде мислим на питање природе универзума, питање његовог трајања у простору и времену и његове одређујуће структуре, и питање општих закона промене и еволуције универзума. Друга група обухвата проблеме који се односе на човека као живи и психички систем. Овде имам на уму питање о пореклу и природи живота и питање порекла и природе човека, пре свега његовог духа (проблем дух — тело).

Посебне науке — као што су физика (са космологијом), биологија, антропологија, психологија и социологија — истражују, наравно, наш универзум и човека. Због тога наука и онтологија истражују исту стварност. Међутим, док посебне науке дају делимичне одговоре на горе поменута питања, онтологија покушава да да синтетичке (опште) одговоре који превазилазе ове фрагментарне информације. Специфичан карактер онтологије у од-

носу на науке се, у овом смислу, састоји баш у горњој чињеници. Треба уочити да наука у свом развоју постаје све синтетичнија (нпр. космологија), па зато у будућности може преузети функцију од онтологије. Примедба: под речју „наука“ подразумевам природне и друштвене науке, као и емпирички интерпретиране математичке аксиоматске системе.

Наш други проблем је питање метода истраживања у онтологији. Имам на уму решавање онтолошких проблема, другачије речено — начин проверавања онтолошких исказа, тј. установљавање њихове истинитости. Прво, полазим од тезе о емпиризму. Она тврди да је једини начин проверавања сваког исказа о стварности искуство, тј. чулни контакт човека са стварношћу (директно и индиректно посматрање, мерење и експеримент). Научни ставови (у горе поменутом значењу) се доказују емпирички; зато су то емпирички искази. Друго, полазим од тога да се онтолошки искази баве стварношћу. Обе ове претпоставке значе да је, такође, једини начин за проверавање онтолошких исказа искуство; зато су и ови искази, као и научни, емпирички.

У овом тренутку јавља се приговор који се тиче истинитости последњег закључка. Чињеница је да сваки философ који се бави онтолошким истраживањима не врши посматрања, мерења и експерименте. Као да ова ситуација подразумева да је лажна теза о емпиричком карактеру онтолошких исказа. Међутим, разрешење ове дилеме је једноставно. Ради се, у ствари, о томе да онтолог, држећи се раније описаног схватања, потврђује индиректно своје исказе емпирички, тј. ослањајући се на резултате науке који су засновани на искуству. Због тога је таква онтологија функција научних резултата. Треба уочити да се теоријски налази свих наука доказују индиректно, тј. базирајући на одговарајућим експерименталним налазима оних наука које су већ директно базиране на искуству. Нпр., теоријска физика се заснива на експерименталној. Због тога је однос онтологије према искуству сличан односу између теоријске физике и искуства. Значи, онтолог, аналогно теоријском физичару или биологу, не изводи никакве емпиријске манипулације. У овом смислу приговор који се односи на могућност емпиричке онтологије је оповргнут.

У светлу ове анализе очигледно је да је истраживачки метод онтологије, тј. искуство, исти као и истраживачки метод науке. Аналогно — онтологија има исти предмет истраживања као и наука, тј. природну и људску стварност. Међутим, постоји посебна особина онтолошког метода у поређењу са методом науке. Она се састоји у чињеници да се онтолошки искази, по правилу, заснивају на резултатима теоријских налаза наука. То значи да су и ови искази „удаљенији“ од искуства него, нпр., искази теоријске физике. Треба приметити да опште теоријски искази наука у свом развоју постају све „удаљенији“ од искуства. То, наравно, не значи да због овог процеса наука све неадекватније описује нашу стварност.

Горе изложено схватање онтолошког метода намеће три битна закључка која се односе на природу онтологије.

Прво, ово схватање осигурава научни карактер онтологије. То значи да онтологија може бити емпирички доказана слика универзума и човека. То и произилази из тезе да је искуство једини метод проверавања онтолошких исказа, тј. из чињенице методолошке хомогености онтологије и науке.

Друго, ово схватање осигурава еволутиван карактер онтологије. То значи да се горе поменута слика универзума и човека мења у времену и да су ове промене сталне. То произилази из тезе да је онтологија функција науке — развој науке проузрокује развој онтологије, променљивост и релативност њених исказа. Историја метаријалистичке онтологије потврђује ову конвенцију.

Треће, ово схватање осигурава методолошку делотворност онтологије. Имам у виду утицај онтологије на развој науке. Утицај је директан: онтологија прибавља онтолошке премисе за методолошке постулате науке. Овај утицај се може извршити само ако је онтологија функција науке.

Сада, неколико речи о деформацијама горе датог емпиричког схватања онтолошког метода.

Прва деформација се састоји у задржавању онтолошких исказа иако нови резултати намећу њихову ревизију (модификацију или чак одбацивање). Иначе, то је недостатак поштовања према новим чињеницама. Овај став је неспојив са емпиризмом и спречава развој онтологије.

Друга деформација се састоји у ревизији онтолошких исказа мада нови резултати науке не траже њихову промену (модификацију или одбацивање). Иначе, то је недостатак поштовања за старе чињенице које доказују онтолошки искази. Овај став је, такође, неспојив са емпиризмом и спречава континуитет у развоју онтологије (који одражава континуитет у развоју науке).

Горе поменуте деформације се могу општије формулисати: први став је еквивалентан неоправданом задржавању исказа, а други је еквивалентан неоправданом мењању исказа. Оба става, у овом општијем значењу, могу се наћи не само у друштвеним наукама, већ и у природним, чак и у физици.

Последња напомена. Знамо да су појмови, а сходно томе и искази, коришћени у овом предавању нејасни и нетачни, штавише да овде коришћени искази нису комплетно проверени. Због тога ја ово предавање посматрам као веома кратак нацрт схватања како начинити онтологију и то, како ја схватам, материјалистичку онтологију.

Zdzislaw AUGUSTYNEK

ABOUT ONTOLOGY

Summary

Ontology is an important component of philosophy and due to that an essential part of Weltanschauung.

There are two groups of ontological problems. The first group is dealing with the problems concerning the universe and the second one with the problems concerning man as living and psychical system.

Ontology as well as other sciences investigates the same reality, but it gives synthetic answers not fragmentary informations like sciences.

The method of research of ontology is the same one as the method of science, namely experience. The thesis of empiricism is assumed. The statements of ontology are empirical statements; they are based on the experience and are dealing with reality. It is because they are based on the results of sciences, which are basing on experience (the statements are empirically justified indirectly).

Ontology has the same subject of research as science, namely natural and human reality.

This concept assures: the scientific character of ontology, the evolutionary character of ontology and the methodological effectiveness of ontology.

There are possible two deformations of the above concept: 1. the retention of ontological statements although the new results entail their revision, and 2. the revision of ontological statements although the new results of science do not entail their change.